

**КНИГОЗНАВСТВО. ПРЕСОЗНАВСТВО.
ІСТОРІЯ ВИДАВНИЧОЇ СПРАВИ**

До 90-річчя від дня народження М. А. Вальо

**СЛАВІСТИЧНА БІБЛІОГРАФІЯ У НАУКОВІЙ СПАДЩИНІ
МАРІЇ ВАЛЬО**

Луїза Ільницька

*завідувач відділу наукової бібліографії
ЛННБ України ім. В. Стефаніка*

Проаналізовано бібліографознавчі публікації відомого бібліографа, книгознавця, літературознавця Марії Вальо (1925–2011) з актуальних проблем славістичної бібліографії, історії її становлення та сучасного стану.

Ключові слова: *Марія Вальо, славістична бібліографія, бібліографія польської літератури в Україні, сорабістика, міжслов'янські зв'язки.*

The article analyses the bibliographic publications by famous bibliograf, literary critic, bibliologist Maria Walio (1925–2011) from the aktual problems of slavistic bibliography, the history of its development and actuality.

Keywords: *Maria Walio, slavistic bibliography, bibliography of Polish literature in Ukraine, Sorbian bibliography, interslavic communications.*

Проанализированы библиографоведческие публикации известного библиографа, книговеда, литературоведа Марии Вальо (1925–2011) по актуальным проблемам слави́стической библиографии, истории ее становления и современного состояния.

Ключевые слова: *Мария Вальо, слави́стическая библиография, библиография польской литературы в Украине, сораби́стика, междуславянские связи.*

Дослідження зв'язків української літератури з літературами інших народів, зокрема слов'янських, — одна з поширених тем переважно у літературознавстві і значно рідше — у бібліографії.

Серед ретроспективних бібліографічних видань, які стосуються зв'язків української літератури із зарубіжними літературами і розкривають їх за значний хронологічний період, можна назвати насамперед бібліографічні матеріали, поміщені у четвертому і п'ятому томах п'ятитомного видання Інституту літератури ім. Т. Шевченка, Центральної наукової (тепер — національної) бібліотеки ім. В. І. Вернадського, Львівської наукової (тепер національної наукової бібліотеки України) бібліотеки ім. В. Стефаника «Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті» (Київ, 1987–1994), яке висувалося на здобуття державної премії. Четвертий том під назвою «Літератури країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні: матеріали до бібліографії (початок ХІХ ст. — 1980 р.» вийшов у 1991 р. [23], п'ятий — «Українська література в країнах Центральної і Південно-Східної Європи: матеріали до бібліографії» — у 1994 р. [24]. Вагомим здобутком останніх років у бібліографії зв'язків української літератури з літературами інших народів є два бібліографічні видання НБУ ім. В. І. Вернадського, які стосуються двосторонніх літературних і культурних зв'язків «Сербські фольклор і література в українських перекладах та дослідженнях, 1837–2004» [22] та «Українсько-бельгійські літературні зв'язки, 1870–2008» [25]. Обидва бібліографічні покажчики укладені у співпраці вчених та кваліфікованих бібліографів, і, крім того, не обтяжені ідеологічними рамками, порівняно з аналогічними виданнями радянського часу, що значно підвищує їх інформаційний потенціал.

Одним із найсолідніших бібліографічних видань з цієї проблематики є науково-бібліографічний збірник «Sto padesát let česko-ukrajinských literárních styků, 1814–1964 = Сто п'ятдесят років чесько-українських літературних зв'язків, 1814–1964» за редакцією Ореста Зілинського [28]. Хоча збірник підготували Слов'янська бібліотека у Празі та Інститут мов і літератур Чехословацької АН ще у 1960-ті роки, в ньому повністю проігноровано принципи класовості і партійності стосовно відбору імен і матеріалів. Повнота інформації, реєстр українських матеріалів у празьких архівах і бібліотеках роблять його незамінним джерелом з питань українсько-чеських літературних зв'язків. Продовженням його є видання тієї ж бібліотеки, яке уклав син Ореста Зілинського Богдан у 2000 р. [29].

Бібліографування матеріалів про зв'язки української літератури зі слов'янськими, зокрема з польською, літературами, дослідження проблем славістичної бібліографії було провідною темою у науковому доробку М. А. Вальо як бібліографа.

Марія Андріївна, прийшовши у відділ наукової бібліографії через життєві катаклізми, вже була відомим літературознавцем з деякими навиками бібліографічної роботи над персоналією Ірини Вільде, якою займалася ще в статусі наукового співробітника Інституту суспільних наук, так що стати кваліфікованим бібліографом для неї не було проблемою. Власне поєднання в одній іпостасі літературознавця і бібліографа забезпечило високий фаховий рівень її праць зі славістичної бібліографії.

Центральною серед цих праць була бібліографія польської літератури в Україні [21], поміщена як одна зі складових у згаданому вже четвертому томі «Літератури країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні: матеріали до бібліографії (початок XIX ст. — 1980 р.)». До складу укладачів цього тому Інститут літератури ім. Т. Г. Шевченка Марію Андріївну залучив у 1983 р., коли робота над томом уже тривала. Для прискорення роботи інститут прислав їй списки до теми, підготовлені на основі літературно-славістичної картотеки колишнього співробітника інституту Р. Я. Лернера.

Компетенція Марії Андріївни у цьому питанні дозволяла їй обурюватись щодо способу подачі матеріалу у списках та якості бібліографічних описів, тому вона розпочала доповнювати й уточнювати матеріал.

Результатом тривалої роботи стало створення власної робочої картотеки обсягом понад 3,5 тис. назв, яка сьогодні зберігається у науково-інформаційному відділі ЛННБ України ім. В. Стефаника.

Проте на вимогу видавців більшу частину тексту довелось скоротити. Наприклад, у рубриці «Українсько-польські літературні зв'язки XVI–XVIII ст.» збереглося 5 назв, в аналогічних рубриках за XIX — поч. XX ст. — 21 назва, за 1919–1941 рр. — 15 назв, за 1945–1980 — 4 назви. Якщо, наприклад, персоналія А. Міцкевича в опублікованій бібліографії налічує 161 назву, то у картотечі — близько 700 назв. Очевидно, для таких скорочень було кілька причин. По-перше, бібліографія готувалася в радянський час (хоча четвертий том видано лише у 1991 р.) і над нею, як і над п'ятитомником взагалі,

тяжіли методологічні принципи радянської бібліографії, про що згодом Марія Андріївна зазначила в одній зі своїх статей. Зокрема, це особливо позначалось на доборі імен українських письменників та видань, які тоді ще були у спецфондах. По-друге, видавців поставили в обмежені видавничі рамки.

Крім бібліографії польської літератури в Україні, до тому були включені аналогічні бібліографії болгарської, сербо-лужицької, чеської і словацької, румунської, угорської, народів тодішньої Югославії (Македонія, Сербія, Боснія і Герцеговина, Словенія, Хорватія, Чорногорія). У межах бібліографії кожної слов'янської літератури була прийнята однотипна структура: літературознавчі та літературно-критичні матеріали (за жанрами: поезія, проза, драматургія), матеріали про зв'язки літератур (за хронологією), персоналії (українські письменники і польська література, а відтак — польські письменники і українська література). Незважаючи на неповноту бібліографії з ідеологічних та видавничих причин, на сьогодні це одне з компетентних і необхідних для дослідників бібліографічних джерел.

Інтерес до вивчення і бібліографування міжслов'янських літературних зв'язків певною мірою був зумовлений особистими контактами Марії Андріївни з відомими славістами в Україні та за кордоном: Григорієм Вервесом, Марією Мольнар-Мундяк, Михайлом Мольнаром, Юрієм Бачею, Богданом Зілінським, Валентиною Соболю та ін.

У 1983 р. М. А. Вальо взяла участь у складі делегації від ЦНБ АН УРСР у роботі IX Міжнародного з'їзду славістів у Києві [14, с. 181]. Окремої доповіді Марія Андріївна не мала, але, згідно з матеріалами з'їзду, вона виступала в обговоренні інших доповідей. Припускаємо, що обговорення стосувалося виступів М. Мольнара «Сучасний стан і перспективи літературознавчої україністики в ЧСРР» та М. Якобеца «Ключові проблеми історії польсько-українських літературних взаємин». Зазначимо, що славістичні з'їзди, які відбувалися що п'ять років, були оглядами дослідницької роботи славістів багатьох країн. Євген Нахлік, коментуючи XIII з'їзд славістів у Любляні [19], зазначав, що з'їзди є традиційним засобом осмислення мов, культур та історії слов'янських народів, їхнього самоутвердження у світі. Недоліком організації з'їздів він вважав

відсутність бібліографічних довідників та реферативних журналів, які мали б готувати центри славістики. Власне центром славістики у Львові є Інститут славістики Львівського національного університету ім. Івана Франка, який випускає збірник «Проблеми слов'янознавства», організовує міжнародні семінари. Завдяки працям Марії Андріївни одним із осередків славістичної бібліографії стала ЛННБ України ім. В. Стефаніка.

У 1986 р. М. А. Вальо запланувала монографію «Бібліографічні джерела про зв'язки української літератури з літературами зарубіжних слов'ян» з надією закінчити її у 1988 р. Перші кроки до монографії були зроблені у 1983 р., коли Марія Андріївна видала два славістичні бібліографічні покажчики: «Матеріали до бібліографії бібліографій зв'язків української літератури з літературами зарубіжних слов'янських країн» [18] та персональний покажчик «Марія Миколаївна Мольнар-Мундяк» [17], присвячений близькій товаришці, відомому славісту, укладання якого Марія Андріївна вважала своїм моральним обов'язком. Передмову до персонального покажчика написав Григорій Вервес.

Проте характер Марії Андріївни, основною рисою якого було захоплення якоюсь ідеєю, а то й кількома відразу, не сприяв виконанню монографії. Вона в цей час готувала персоналію Д. Павличка, пізніше брала участь у Меженківських читаннях у Києві, після яких взялася за видання «Листи Юрія Меженка до львів'ян (1923–1969)» [16], одночасно укладаючи персоналію Марії Деркач [6] (вважала своїм обов'язком перед пам'яттю М. Деркач), готувала міжнародну конференцію «Бальтазар Гакет і Україна». У вихорі таких різнопланових об'ємних робіт монографію довелося відкласти. Замість неї Марія Андріївна запропонувала однойменну статтю і бібліографію другого ступеня, до якої збирила 400 назв. Власне така стаття «Бібліографія зв'язків української літератури з літературами західних та південних слов'ян» була опублікована у матеріалах III Міжнародного конгресу україністів [2], на якому вона виступила з доповіддю на цю тему, а також у збірнику праць «Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики» [3] Міжнародної наукової конференції, яка відбулася 1995 р. у ЛНБ ім. В. Стефаніка. Стаття мала оглядовий характер. Основна увага звернута на аналіз славістичної бібліографії в Україні.

Значно глибшою, концептуальною та інформаційно насиченою була пізніша стаття «Концепції і питання славістичної бібліографії», опублікована у збірнику наукових праць і матеріалів «125 років Наукового товариства ім. Шевченка», присвяченому ювілею Товариства [4]. Попередньо, у 1999 р., її опублікував «Вісник Книжкової палати» [5] під назвою «Концепції і проблеми слов'янської і славістичної бібліографії».

Марія Андріївна порушувала у статті деякі теоретичні питання, зокрема визначення термінів «слов'янська» і «славістична» бібліографія. Слов'янська, на її думку, охоплює національну бібліографію кожного слов'янського народу — від державної реєстраційної до ретроспективної, тематичної, біобібліографії тощо. Славістична бібліографія — вужче поняття, частина слов'янської, вона стосується інших слов'янських народів в межах кожного народу або слов'янської бібліографії кожного народу. У неслов'янських народів славістична бібліографія (як славістика загалом) є окремою галуззю (*Slavica Canadiana*).

У статті докладно проаналізовано державну реєстрацію друків у слов'янських країнах, у т. ч. в Україні і Білорусії у складі СРСР, яка є основним джерелом славістичної бібліографії. Державна реєстрація друків у західних і південних слов'ян (за винятком Болгарії) з'явилася в 20-х рр. ХХ ст. і охоплює друки за невеликий історичний період (з 1896 р.). Українська і білоруська державні реєстрації на початку 1920 р. (Літопис друку УРСР — з 1924 р.) містили лише радянські видання. Західноукраїнські друки до 1939 р. реєструвались державними бібліографіями Польщі, Чехословаччини, Румунії, що ускладнює пошук славістичних матеріалів за цими джерелами.

Ефективним джерелом Марія Андріївна вважала зведені ретроспективні бібліографії. Так, «*Bibliografia Polska*» Естрайхера, яка охоплює друки ХV — поч. ХХ ст., зараховує до польської бібліографії друки усіх народів (в т. ч. українського), які проживали в межах колишньої історичної Польщі, за що її критикували у свій час Я. Головацький [11] та І. Франко [26].

Розвиток славістичної бібліографії, на думку М. Вальо, був зумовлений розвитком славістики як науки, в основі якої була закладена ідея самопізнання і самоутвердження слов'ян, а також

ідея слов'янської єдності, інспірована визвольними рухами тих слов'янських народів, які проживали в Австрійській та Російській імперіях. Інша річ, що незабаром цю ідею підхопили і використали у своїх цілях російські імперські політика й наука, трансформували її в реакційну ідею слов'янофільства. Після ґрунтовного аналізу зведених джерел славістичної бібліографії, бібліографічних покажчиків друкованої продукції слов'янських країн, авторка дійшла висновку, що сам факт розвитку славістичної бібліографії у світі засвідчує об'єктивність і незалежність славістики як науки.

До речі, поняття «славістика як наука» по-своєму трактує С. К. Нахлік у згаданій статті «XIII Міжнародний з'їзд славістів у Любляні» [19]. На його думку, перспектива за розвитком окремих краєзнавчих дисциплін (україністика, богемістика, полоністика) як у слов'янських державах, так і неслов'янських, а також за компаративістикою. Усі вони разом становлять славістику, яка існує радше як механічна сума цих складників, аніж як синтетична наука про слов'янство.

Не будемо сперечатися, хіба що вираз «механічна сума» не зовсім вкладається в наукове визначення, принаймні академічний тлумачний словник української мови визначає славістику як комплекс наук (археологія, історія, мова, культура, фольклор, етнографія) про кожен слов'янський народ зокрема і всі слов'янські народи в цілому.

Окремий акцент у статті Марія Андріївна зробила на ідеї створення єдиного джерела інформації про всі слов'янські народи, з якою на IV з'їзді польських бібліотекарів у Варшаві виступив у 1936 р. відомий польський славіст, кустош тодішнього Оссолінеуму Тадеуш Віслоцький. До слова, йому присвячена стаття Марії Андріївни «Archiwum Władysława Tadeusza Wisłockiego w zbiorach Lwowskiej Biblioteki Naukowej im. W. Stefanyka NAN Ukrainy» у виданні «Komunikaty Mazursko-Warmińskie» (1999 р.) [30], а у 2002 р. опублікована українською мовою у «Записках ЛНБ ім. В. Стефаніка» [1], бо на переконання Марії Андріївни Тадеуш Віслоцький був значною постаттю у польській славістиці. Цю ідею Віслоцького, на її думку, на IV Славістичному з'їзді у Москві було перетрансформовано на співдружність слов'янських культур і славістична бібліографія в СРСР дотримувалась класових і партійних критеріїв відбору матеріалів. Під цим кутом зору М. Вальо проаналізувала

такі радянські бібліографічні видання, як «Новая советская литература» (по окремих слов'янських країнах), «Взаимосвязи и взаимодействия славянских литератур», «Филологічні науки на Україні». Натомість позитивну оцінку автор дала згаданій уже бібліографії українсько-чеських літературних зв'язків О. Зілинського, бібліографічним покажчиком «*Slavica Canadiana*» (1948–1970), «*Ucrainica Canadiana*» (1953–1970), бібліографічним працям славістичного характеру у США, Франції, Німеччині. Стан славістичної бібліографії в Україні вважала невтішним.

До написання однієї з кращих статей славістичного спрямування Марії Андріївни Вальо «Україніка у польській ретроспективній бібліографії XIX–XX ст.» [10] спричинилися кілька факторів. У матеріалах Марії Андріївни (звіти, плани) збереглася ксерокопія статті Івони Мацяж «*Polska retrospektywna bibliografia narodowa jako dokumentacja dorobku kulturalnego narodu i jego związków z innymi narodami*». Це виступ однієї з редакторів кількох томів (7, 8, 11) відомого бібліографічного видання Національної бібліотеки у Варшаві «*Bibliografia Polska, 1901–1939*» (за 1986–2014 рр. вийшло 16 т.) на науковій конференції 1990 р. у Мінську, присвяченій білоруській бібліографії. У виступі обгрунтовано правомірність включення до «*Bibliografii Polskiej, 1901–1939*» праць білоруських авторів, виданих у Польщі білоруською мовою та в Білорусії — польською мовою, а також перекладених з білоруської, виданих польською, які стосуються Білорусії, мотивуючи це зв'язками і контактами, взаємопроникненням культур. Можливо, цей виступ спонукав Марію Андріївну до написання статті. Крім того, Марія Андріївна якраз виявила в польській газеті «*Słowo polskie*» (1910) відгук польського літературознавця С. Здзярського про бібліографію І. О. Левицького «Українська бібліографія Австро-Угорщини» під назвою «*Rabunkowa bibliografia guska*» [31], в якому І. О. Левицький звинувачувався у тому, що польськокомвні праці українців зараховував до української культури. У відповідь газета «Діло» [15] під псевдонімом «бібліограф» (Марія Андріївна вважала, що це Володимир Дорошенко) опублікувала відповідь «*Rabunkowa bibliografia guska*», про яку Марія Андріївна хотіла обов'язково сказати, що теж було стимулом до написання статті. У рецензії В. Дорошенко наголошував, що хоча бібліографія Естрайхера є пограбуванням

українських друків, однак йому ніхто таких закидів не робив (не зовсім так, бо І. Франко писав: «Правда, существует еще один огромный и почтенный во многих отношениях библиографический труд, в который, не без политической задней мысли, включена и галицко-русская литература») [26, с. 202].

Проаналізувавши цю дискусію, Марія Андріївна зробила висновок, що українсько-польські бібліографічні стосунки не завжди були адекватними щодо об'єктивності їх трактування і висвітлення. Підтвердженням цієї тези є хоч би дискусія між М. Грушевським і бібліографом Людвіком Фінкелем в площині бібліографії. У рецензії на покажчик Фінкеля «Bibliografia historyi polskiej» (1895, 1901, ч. 2), опублікованій у «Записках НТШ» [12], М. Грушевський вважав основною вадою включення українських і білоруських друків до польської бібліографії. Грушевський категорично виступив проти того, щоб до покажчика включати літературу з історії українсько-руських земель не лише з тих питань, що безпосередньо пов'язані з польською історією, але взагалі з внутрішньої історії українських земель — її церкви, літератури, культури, політичної історії. У передмові до третьої частини бібліографії Фінкель виступив проти Грушевського. Обурений Грушевський у рецензії на третю частину [13] зазначив, що це видання значно гірше, ніж він його оцінив. Доволі ґрунтовно цю дискусію висвітлив Адам Новак (Варшавський університет, Інститут наукової інформації і книгознавства) у статті «Суперечка Людвіка Фінкеля і Михайла Грушевського про місце «Бібліографії польської історії» в минулому Польщі та України» [20].

Повертаючись до Естрайхера, Марія Андріївна віддала належне його польській бібліографії як важливому джерелу для розшуків славістичних матеріалів. Також позитивно оцінила згадане бібліографічне видання Національної бібліотеки у Варшаві «Bibliografia Polska, 1901–1939». Для роботи над багатотомним видавничим проектом відділу наукової бібліографії під назвою «Українська книга в Галичині, на Буковині, Закарпатті, Волині та в еміграції, 1914–1939» остання бібліографія є важливим джерелом розшуків західноукраїнських друків 1914–1939 рр. Отже, методологічні принципи укладання бібліографії не завжди збігаються з практикою бібліографічної роботи.

Наскільки широким був спектр славістичних зацікавлень Марії Андріївни свідчить її стаття «Україніка в сорабістичній бібліографії», опублікована у збірнику «Питання сорабістики» [9]. У збірнику опубліковані матеріали VIII Міжнародного сорабістичного семінару. Семінари регулярно організовують кафедра слов'янської філології ЛНУ ім. І. Франка та Сербський інститут в Будішині. Виступ Марії Андріївни, про який згадано також у виданні «Zeszyty Łużyckie» [27], опублікований у цьому виданні. Сорабістику, яка вивчає історію, мову, літературу та духовну культуру лужицьких сербів, що компактно проживають у Німеччині, вчені вважають важливою ланкою в системі слов'янознавства. Упродовж кількох десятиліть Львів є центром сорабістики в Україні.

У своїй статті Марія Андріївна високо оцінила внесок у сорабістику професорів університету Костя Трофимовича і Володимира Моторного, письменника Володимира Лучука — перекладача з сербо-лужицької. Але коли довелось говорити про україніку в сербо-лужицькій бібліографії, то не так багато їй вдалося знайти у праці основоположника сербо-лужицької бібліографії Якуба В'яцлавка «Wendische (Sorbsche) Bibliographie», виданій у 1929 р., та у восьми випусках видання «Serbska bibliografija» за 1945–1995 рр. Таким чином довелось Марії Андріївни робити свої доповнення і говорити радше не про сербо-лужицьку україніку, а про сучасну українську сорабістику, зокрема про видання українською і російською мовами праць, які стосуються сербо-лужицької літератури, згаданих уже К. Трофимовича і В. Моторного, про переклади В. Лучука з сербо-лужицької. І як висновок — україніка ще посяде належне місце в Європейській сорабістиці. Будемо сподіватись.

Серед публікацій, присвячених славістичним питанням, наведемо ще статті Марії Андріївни «Марія Мундяк-Мольнар — дослідниця українсько-чеських та українсько-словацьких літературних взаємин» [7], «Одержимий Україною Юрій Бача з Пряшева» [8].

Праці Марії Андріївни, присвячені проблемам славістичної бібліографії, є інформаційним джерелом для дослідників міжслов'янських літературних зв'язків XIX–XXI ст., а постать Марії Андріївни Вальо як бібліографа, літературознавця і неповторної особистості заслужено увійшла як в історію славістичної бібліографії, так і в історію академічної бібліотеки у Львові, бо тільки тут проявився її талант славіста-бібліографа.

1. *Вальо М. А.* Архів Владислава Тадеуша Віслоцького у фондах Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника НАН України / *Вальо Марія* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — Львів, 2002. — Вип. 9/10. — С. 249-254.
2. *Вальо М. А.* Бібліографія зв'язків української літератури з літературами західних та південних слов'ян / *М. А. Вальо* // III Міжнародний конгрес українців. Літературознавство. Харків, 26-29 серп. 1996 р. — Київ, 1996. — С. 207-215.
3. *Вальо М. А.* Бібліографія зв'язків української літератури з літературами західних та південних слов'ян / *М. А. Вальо* // Теоретичні та організаційні проблеми формування репертуару української книги та періодики : доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф. 25-26 серп. 1995 р. / НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1996. — С. 116-127.
4. *Вальо М. А.* Концепції і питання славистичної бібліографії / *Марія Вальо* // 125 років Наукового товариства ім. Шевченка : зб. наук. праць і матеріалів, присвячених ювілею Товариства. — Львів, 2001. — С. 216-223.
5. *Вальо М. А.* Концепції і проблеми слов'янської і славистичної бібліографії / *М. А. Вальо* // Вісник Книжкової палати. — 1999. — № 6. — С. 4-7.
6. *Вальо М. А.* Марія Деркач (1896–1972) : бібліографічний покажчик. Спогади. Розвідки. Листи / [автор-упорядник *М. Вальо*] ; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника ; відп. ред. *Л. І. Крушельницька*. — Львів, 1999. — 271 с. : іл.
7. *Вальо М. А.* Марія Мундяк-Мольнар — дослідниця українсько-чеських та українсько-словацьких літературних взаємин / *М. А. Вальо* // Проблеми слов'янознавства. — 1996. — Вип. 48. — С. 90-96.
8. *Вальо М. А.* Одержимий Україною Юрій Бача з Пряшева / *М. А. Вальо* // Кримська світлиця. — 1998. — 16 листоп. — С. 11.
9. *Вальо М. А.* Україніка в сорабістичній бібліографії / *М. А. Вальо* // Питання сорабістики / Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Ін-т славистики; Сербський ін-т в Будишині. — Львів, 2000. — С. 215-219.
10. *Вальо М. А.* Україніка у польській ретроспективній бібліографії XIX–XX ст. / *Марія Вальо* // Записки Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника : [зб. наук. праць]. — 2005. — Вип. 13. — С. 18-38.
11. [*Головацький Я. Ф.*]. Польская ученость / *Я. Ф.* // Слово. — 1881. — 21 февр. (№ 20) ; 24 февр. (№ 21).
12. *Грушевський М.* [Рецензія] / *Грушевський М.* // Записки НТШ. — 1903. — Т. 55. — С. 33-37. — Рец. на кн. : Bibliografia historyi polskiej / wspólnie z D-r Henrykiem Sawczyńskim i członkami kółka historycznego uczniów Uniwersytetu Lwow[skiego] zebrał i ułożył *Ludwik Finkel*. — Kraków, 1895–1901. — Część II. — S. 529-1144.

13. *Грушевський М.* [Рецензія] / *Грушевський М.* // Записки НТШ. — 1906. — Т. 74. — С. 240-241. — Рец. на кн. : Bibliografia historyi polskiej / wspólnie z D-r Henrykiem Sawczyńskim i członkami kółka historycznego uczniów Uniwersytetu Lwow[skiego] zebrał i ułożył *Ludwik Finkel.* — Kraków, 1904–1906. — Część III. — Zesz. I-III. — XLVIII + 1143-2150 s.
14. IX Международный съезд славистов, Киев, сентябрь 1983 г. : науч.-информ. материалы. — Москва, 1985. — 247 с.
15. [*Дорошенко В. ?*]. Rabunkowa bibliografia ruska / *бібліограф* // Діло. — 1910. — Чис. 268. — С. 1-2 ; чис. 269. — С. 1-2 ; чис. 270. — С. 1-2. — Укр. мовою.
16. Листи Юрія Меженка до львів'ян (1923–1969) / авт.-упоряд. *Марія Вальо* ; [передм. «У співпраці з ученими Львова» М. А. Вальо. — С. 5-36]; НАН України, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 2002. — 324 с. : іл.
17. *Марія Миколаївна Мольнар-Мундяк (1928–1958)* : бібліогр. покажчик / [уклала *М. А. Вальо* ; вступ. слово *Г. Д. Вервесца*]; АН Української РСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1983. — 27 с.
18. Матеріали до бібліографії бібліографій зв'язків української літератури з літературами зарубіжних слов'янських країн / [уклала *М. А. Вальо*]; АН Української РСР, ЛНБ ім. В. Стефаника. — Львів, 1983. — 27 с.
19. *Нахлік Є.* XIII Міжнародний з'їзд славистів у Любляні / *Євген Нахлік* // Проблеми слов'янознавства. — 2003. — Вип. 53. — С. 311-314.
20. *Новак А.* Суперечка Людвіка Фінкеля і Михайла Грушевського про місце «Бібліографії польської історії» в минулому Польщі та України / *Адам Новак* // Вісник Львівського університету. Сер.: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. — 2010. — Вип. 5. — С. 186-194.
21. Польська література / [уклад. *М. А. Вальо*] // Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: в 5 т. Т. 4 : Літератури країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні : матеріали до бібліографії (початок XIX ст. – 1980 р.). — Київ : Наук. думка, 1991. — С. 133-269. — Укладач зазначена у передмові.
22. Сербські фольклор і література в українських перекладах та дослідженнях, 1837–2004 : матеріали до бібліографії / [уклад.: *Д. Айдачич, Н. Дацькова, Т. Добко, Н. Моїсеєнко*]; НАН України, НБУ ім. В. І. Вернадського. — Київ, 2005. — 267 с.
23. Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: в 5 т. Т. 4 : Літератури країн Центральної і Південно-Східної Європи на Україні : матеріали до бібліографії (початок XIX ст. — 1980 р.). — Київ : Наук. думка, 1991. — 501 с.

24. Українська література в загальнослов'янському і світовому літературному контексті: в 5 т. Т. 5 : Українська література в країнах Центральної і Південно-Східної Європи : матеріали до бібліографії. — Київ : Наук. думка, 1994. — 614 с.
25. Українсько-бельгійські літературні зв'язки, 1870–2008 : бібліогр. покажчик / [уклад. : Т. Добко, Я. Кравець, Н. Дацькова, М. Чижу] ; НАН України, НБУ ім. В. І. Вернадського ; ЛНУ ім. І. Франка. — Київ ; Львів, 2010. — 246 с.
26. *Франко І.* [Рецензія] // *Франко І.* Зібрання творів : у 50 т. / *Іван Франко*. — Київ, 1980. — Т. 27. — С. 201-208. — Рос. мовою. — Рец. на кн.: Галицко-русская библиография XIX столетия с увзгляднением изданий, появившихся в Угорщине и Буковине (1801–1886) / составил *Иван Ем. Левицкий*. — Львов : Из типогр. Ставропигийского Ин-та. 1887. — Вып. I и II ; 1888. — Вып. III.
27. *Gajewski Z.* Dwa głosy ze Lwowa / *Gajewski Z., Siatrowska E.* // *Zeszyty Łużyckie*. — 2000. — Т. 29. — S. 155.
28. Sto padesát let česko-ukrajinských literárních styků, 1814–1964 : vědecko-bibliografický sborník = Сто п'ятдесят років чесько-українських літературних зв'язків, 1814–1964 : наук.-бібліогр. збірник / [redakce sborníku a vedení bibliografických prací : dr. *Orest Zilynskyj*]. — Praha : Svět Sovětů, 1968. — 478 s.
29. Ukrajinská literatura v českém kontextu v letech 1965–1994 : materiály k bibliografickému soupisu se souborem dodatků pro období 1814–1964 / sest. *Bohdan Zilynskyj*. — Praha : Národní knihovna ČR, 2000. — 305 s.
30. *Walo M.* Archiwum Tadeusza Władysława Wisłockiego w zbiorach Lwowskiej Biblioteki Naukowej im. W. Stefanyka NAN Ukrainy / *M. Walo* // *Komunikaty Mazursko-Warmińskie*. — 1999. — N 1. — S. 117-121.
31. *Zdziarski St.* Rabunkowa bibliografia ruska / *St. Zdziarski* // *Słowo Polskie*. — 1910. — N 540.